

## רועה בהמה דקה / כה:

תוכן:

רועה פסול לעדות

דקא מכווני ושדו לכתחילה

מדוע פסלו את הרועים?

סתם רועה פסול

מה ההבדל בין גסה לדקה?

חזקה אין אדם חוטא ולא לו

מדוע אין מגדלים בהמה דקה בא"י?

ביטול דין בהמה דקה

איסור בהמה דקה כיום

### רועה פסול לעדות<sup>1</sup>

המשנה עסקה בפסולים לדון ולהעיד משום פסול של חימוד ממון, בגמרא מובא ברייתא של עוד פסולים שהוסיפו עליהם.

תנא: עוד הוסיפו עליהן הרועים, הגבאי, והמוכסין. רועים, מעיקרא סבור: אקראי בעלמא הוא, כיון דחזו דקא מכווני ושדו לכתחילה - גזרו בהו רבנן (סנהדרין כה:).

נחלקו המפרשים איך לפרש את הגמרא;

רש"י מפרש:

"אקראי בעלמא - מה שהבהמה נכנסת לשדות של אחרים, ורועה אקראי הוא ואין הרועה מתכוין לכך.

סתם רועה - דאכתי לא חזינן דעיילו בהמותיו בשדות אחרות".

המאירי מפרש:

"הרועים סתמן פסולים לעדות גם כן, שסתמן שמרעין בשדות אחרים".

רבינו חננאל מפרש:

"הרועים כיון דחזו להו דשקלי מן הזרעים שבשדות בני אדם ושדו קמי בהמתייהו פסלינהו רבנן".

נראה שיש שלוש שיטות לעניין מאי חזו שהרועים עושים: לפי רש"י הרועים היו רועים שלא בשדות אחרים אך אפשרו לבהמותיהם להכנס לשדות אחרים ואף שמחו בדבר. לפי המאירי לכתחילה הכניסו את בהמותיהם לתוך שדות אחרים אך לא האכילו אותם בעצמם ואילו לפי רבינו חננאל השליכו בעצמם את הזרעים לפני בהמותיהם.

### דקא מכווני ושדו לכתחילה

יש להקשות על פירוש רש"י והמאירי, איך המילה שדו שפרושה השליכו/הטילו מתפרשת כאן כמתן אפשרות לבהמה להכנס לשדות אחרים (רש"י) או הכנסת הבהמה לשדות אחרים (המאירי).

ע"פ פירוש המאירי אפשר לומר ששדו הכוונה השליכו והניחו בהמתם בתוך שדות אחרים שכך לשון הגמרא. כמו שמצינו אצל בלעם - "דאמרו ליה מ"ט לא רכבת אסוסיא? אמר להו: שדאי להו ברטיבא" (סנהדרין קה:).

<sup>1</sup> תודה רבה לכל אלו שעזרו וכיוונו אותי והוסיפו לי רבות להבנת הסוגיה. בכללם הרב עומר דוידוביץ', הרב אודי, אסא אלדר, אלישיב פרקש, אלנתן גרסטל החברותא הבוגרת היקרה, אמיר ינאי ומשה אילוז.

אך לפירוש רש"י שאין הבעלים עושה פעולה בעצמו קצת קשה. לכן יש שאינם גורסים את המילה שדו (דקדוקי סופרים אות ר'). ועוד מצאתי גרסה שכתוב מכווני ושרו לכתחילה (ידי אליהו, נזקי ממון ה, ב) לשון זו א"ש לפירוש רש"י.

### מדוע פסלו את הרועים?

מפירוש רבינו חננאל משמע שאם הרועים רק היו מכניסים את בהמותיהם לשדות אחרים לא היו נפסלים. וקשה, הרי הם רודפים אחר הממון ומדוע שלא יפסלו?

א. י"ל שסברת רבינו חננאל שפוסל רק כאשר עשו מעשה בידים היא מפני שכל החשש בעדים הוא שמא יקבלו ממון ויעידו בשבילו לשקר. כלומר, אנו חוששים שיעשו מעשה בשביל חימוד ממון. לכן כאשר הרועים נוטלים בידים נגזור עליהם, אך כאשר הרועים רק אפשרו לבהמות שלהם לאכול אין זה נחשב מעשה אלא רק שלא עשו מעשה למנוע מבהמתם לאכול מפני חימוד הממון. ואף הכנסת הבהמה לתוך שדה חברו אינה נחשבת מעשה כי עוד לא גזל.

לפי המאירי מי שמכניס את בהמותיו לשדה אחר יש חשש גדול שיעיד לשקר בשביל לקבל כסף. ולפי רש"י בפסול דרבנן החמירו עליהם, שכל תופעה של חימוד ממון גורמת לפסילה מעדות, אף שלא כוללת מעשה בידים.

ב. אופן אחר להבנת רבינו חננאל, י"ל שכדי לגזור על כל הרועים ולעשות הכללה למקצוע שלם צריך שיהיה חשש מוצדק שכולם חשודים על הממון, אם רואים שהרוב חומדים ממון אך אינם עושים מעשה בידים אין לפסול את כל הרועים מפני זה, אך אם רואים שרוב הרועים הגיעו ל"דרגה גבוהה" בגזלנות, מסתבר לומר ששאר הרועים גם אם אינם גוזלים ממש ומשליכים לפני בהמותיהם, עדין הם חומדים ממון ומאפשרים לבהמותיהם להיכנס לשדות אחרים, וודאי שגם חימוד ממון שאינו בידים אף לרבינו חננאל יחשב פסול. לכן רק כשהגיעו למצב של גזלה בידים גזרו על כל הרועים ואמרו שסתם רועה פסול אף אם לא ראו שהשליך לפני בהמותיו.

לפי רש"י והמאירי כאשר רוב הרועים חומדים ממון הם פסולים ומעמידים את שאר הרועים גם בחזקת חומדי ממון וכן סובר הרמב"ם (עדות ה, ב).

### סתם רועה פסול

לפי ההסבר השני ברבינו חננאל ק"ק המשך דבריו בסתם רועה פסול, שם מפרש רבינו חננאל: "כלומר אע"פ שלא ראוהו נוטל משדות אחרים ומשליך לפני בהמתו פסול". נשמע מדבריו שאם היינו יודעים בוודאות שאינו שוקל בידים הוא היה כשר אע"פ שמכניס בהמותיו לשדות אחרים!

על כן יש להסביר לפי רבינו חננאל מה ההבדל בין רועים שסתם פסולים לבין מוכסים וגבאים שסתםם כשר. רועה גם אם אינו רשע עד כדי כך שהוא גוזל בידיו, יש חשש גדול של חימוד ממון ע"י שילוח בהמותיו. ואילו במוכסים וגבאים אם אינם לוקחים יותר בעצמם או מעוותים את חלוקת הנטל בגביה, אזי מסתמא הם צדיקים כי אין להם עוד אמצעי אחר כמו בהמה לחמוד ממון באמצעותו ואין חשש שהם חומדים ממון.

ובזה יש לתרץ אולי את קושייתנו, רבינו חננאל מסביר: "כלומר אע"פ שלא ראוהו נוטל משדות אחרים ומשליך לפני בהמתו פסול (מפני שכנראה עדין מחמד ממון ע"י בהמתו)".

אך לפירוש רש"י קשה אם ברועה שכל מה דחזו ביה הוא היזק ממון ע"י בהמותיו סתמו פסול, מדוע מוכסים וגבאים שגוזלים בידים סתםם כשרים?

מתרץ היד רמה שני תירוצים, האחד שרועה גם אם אינו גוזל, בהמותיו עולות מעצמן לשדות אחרים והוא לא מצליח לחסמם מכך, מוכס וגבאי מצי שעושים כדין. השני רועה נמצא במקום שאין אנשים ויכול לשקול משדות אחרים בלי שידעו לכן גזרו בו בסתם, אך מוכס וגבאי אם יקחו שלא כדין מצווה צווחי אינשי עליוהי ולכן סתם מוכס וגבאי שלא צווחו עליו כנראה אינו גוזל.

### מה ההבדל בין גסה לדקה?

נחלקו רש"י ותוס' מדוע יש הבדל בין בהמה גסה לדקה: רש"י מסביר שעל גסה אפשר לשמור בתוך הבית והיא לא תברח, ואילו דקה אינה בת שמירה ועשויה להשמט ולברוח.

תוס' מסביר שבהמה דקה אפשר להביא מחו"ל ולכן אסור לגדל שמא יתפתה לרעותם בשדות אחרים, ואילו בגסה לא החמירו לאסור לגדל מפני שאי אפשר לעמוד בגזרה זו כי צריך את הגסה לצורך השדה כגון חרישה. כמאמר ר' יוסי שכל ימיו קרא לשורו שדו מפני שהוא עיקר של שדה (שבת קיח).

נראה לפי תוס' שאינו מסביר כרש"י או מפני שהוא סובר שהטבע שלהם דומה לכן אי אפשר לחלק שדקה תברח וגסה לא, או מפני שהוא סובר שאם היא ברחה מעצמה ולא ברצון הבעלים אין סיבה לפוסלו מעדות שהרי לא עשה כאן שום מעשה.

לפי רש"י צריך לפרש שבכך שהיא הצליחה לברוח מוכיח שכך היה רצונו ולא אכפת לו שתנעה אצל אחרים, כמו שמי שלוקח אותם לרעות והן עולות מעצמן לשדות אחרים פסול מכיוון שהוא כיוון לכך (זרע יצחק). יש להקשות על פירוש רש"י מברייטא: "אבל מגדלין בהמה גסה לפי שאין גוזרים גזרה על הצבור אא"כ רוב צבור יכולים לעמוד בה" (בבא קמא עט:). לכאורה הברייטא בעצמה עושה את החילוק בין גסה לדקה וסוברת כשיטת התוס'!

צריך להסביר לשיטת רש"י שהברייטא בבבא קמא עוסקת בעיקר התקנה מדוע רועה בהמה דקה אסור לגדל ובהמה גסה מותר, ואילו דברי רש"י מסבירים מדוע מי שמגדל בהמה דקה פסול לעדות מפני שעשויה לברוח. אילו רק הייתה תקנה שאסור לגדל בהמה דקה, היינו חושבים שאסור לגדל אך מי שמגדל אין חזקתו חומד ממון ופסול לעדות אלא חשש בעלמא שגזול, לכן מסביר רש"י שאינו יכול לשמור כראוי על בהמתו ומפני כך פסול לעדות. בהמה גסה שהתירו חכמים לגדל אין זה מחייב שמי שמגדל אינו חשוד על הממון, אלא אי אפשר לגזור שלא יהיה אפשר לגדל מפני שזו גזרה שאין הצבור יכולין לעמוד בה אך מי שמגדל יהיה פסול לעדות, לכן רש"י מפרש אצלנו שאינו חשוד על הממון כי ניתן לשמור עליה בלי שתברח.

לחילופין, אפשר לומר שלפי רש"י אם חכמים התירו דבר וודאי שלא יתירו ויאמרו שמי שעושה כהיתרם פסול לעדות, אלא שחלק מהעניין שיכלו להתיר בהמה גסה הוא מפני שאפשר לשמורה ואם המגדל ירצה לשמורה הוא יצליח. אבל על כל פנים היו מעדיפים שלא יגדלו בהמה גסה ואם זה לא היה גזרה שאין הציבור יכול לעמוד בה היו גוזרים, מפני שהמציאות הייתה שלמי שיש בהמה גסה לא היה מקפיד לשומרה.

### חזקה אין אדם חוטא ולא לו

הגמרא (בבא מציעא ה:) אומרת שדברי רב יהודה שסתם רועה פסול מדובר רק על רועה בהמות שלו, אך רועה בהמות של אחרים אינו פסול מפני שאין אדם חוטא ולא לו, לכן לא חוששים שירעה אותם בשדות אחרים. מביאה הגמרא ראיה לדבריה שהרי אנו מוסרים בהמותינו לרועה ואם היה אסור לרעות בהמות אחרים אז איך אנו מכשילים אותם ועוברים על "לפני עור לא תתן מכשול".

תוספות (בבא מציעא עט: ד"ה אין) העמיד את דברי רב יהודה בגידול בהמה גסה וסובר שאת שלו אסור בכלל

והדבר היחיד שמותר זה לגדל בהמה גסה של אחרים. התוס' מביא ראיות רבות לשיטתו. הרשב"א מביא שיטה בשם י"א שרועה בשביל אחרים תמיד מותר. הרשב"א אף מביא סיוע לשיטה זו ודוחה את כל הראיות של תוס'.

הטור (חו"מ תט, א) פוסק שאף רועה בהמת אחרים אסור. ומסביר הפרישה שאין חילוק הואיל והבהמה בלא ידיעתו תצא ותזיק.

קשה לרש"י שלפיו ראינו שבהמה דקה משמטא ורהטא מהבית ולכן אסור לגדל בהמה דקה. ואילו המשנה בקידושין (פב.) "לא ילמד אדם את בנו... רועה". רש"י מפרש: "רועה - בהמות שלו שמעבירן לרעות בשדה אחרים".<sup>2</sup>

יוצא שמצד אחד הוא מחזיק בטעם של הפרישה שהבהמה בלא ידיעתו יוצאת ומזיקה שיוצא מדבריו שאין הבדל בין שלו לשל אחרים, אך מצד שני סובר שכל מה שאסור ללמד את בנו לרעות בהמות שהם שלו! ע"כ יש לומר כפירוש הזרע יצחק שכוונת רש"י במשמטא וברחא זה לא שאינו יכול למנוע ממנה לגמרי לברוח אלא קשה לשמור עליה שלא תברח לכן בבהמות שלו - בבהמה גסה שיש לו הנאה אם תברח אך יכול לשמור בשמירה קלה הוא ישמור עליה. בהמה דקה שיש לו הנאה אם תברח וקשה לשמור עליה הוא לא ישמור כראוי ואם היא תברח לא אכפת ליה. אך בהמה של אחרים, הואיל ואין לו הנאה אם תברח ישמור עליה שמירה הדוקה ככה שאין חשש אף שבהמה דקה תברח. דרך אחרת להסביר את רש"י שלעולם אף בהמה דקה של אחרים תברח אך רש"י הסביר בקידושין דווקא בהמה שלו כי כך יותר נוח להסביר שם, ושיטתו של רש"י שבכל מקום הוא מסביר על פי מה שהכי נכון למקום ההוא. יותר מכך, אין סתירה בין שני המקומות מפני שבקידושין רש"י כתב בהמה שלו כדי להכליל גם בהמה דקה וגם בהמה גסה שאם לא היה כותב בהמות שלו דברי רש"י היו רק על בהמה דקה.

### מדוע אין מגדלים בהמה דקה בא"י?

רש"י בבבא קמא עט: כותב:

"אין מגדלין בהמה דקה בא"י - משום ישוב א"י שמביר את השדות וכל שדות א"י סתם של ישראל. אבל מגדלים בסוריא - ארם צובה דודו כיבשה וקסבר דלא שמיה כיבוש והויא כחוצה לארץ ובחוצה לארץ מותר לגדל דלא חיישינן לישוב ואם יפסידו שדות אחרים ישלמנה".  
דברי רש"י לכאורה סותרים, מתחילת ד"ה אין מגדלין רש"י נוקט הטעם משום ישוב א"י אך מיד מוסיף שבא"י סתם שדה היא של ישראל, נשמע מדבריו שאם לא היה סתם שדה של ישראל אז לא היה רוב ישראל ואין חשש שיזיקו שדות. מד"ה אבל מגדלים מסביר רש"י מדוע מותר לגדל בסוריא מפני שאינה קדושה (שכבש אותה דוד לפני שכל א"י הייתה כבושה שהרי היבוסים היה עדין בירושלים ואסור להוסיף להילחם ולכבוש ארץ אחרת לפי שכובשים את כל א"י שאותה ה' תחם בתחומיה בתורה ע"כ אין סוריא נחשבת חלק מא"י (פיהמ"ש להרמב"ם דמאי ו, יא, גיטין ח. תוס' ד"ה כיבוש יחיד). פירוש אחר הוא שדוד כבש אותה לצורכו ולא בשביל כל ישראל (גיטין ח: רש"י ד"ה כיבוש יחיד). נראה מדבריו שאם הייתה קדושה אז אע"פ שלא היה בה רוב ישראל היה אסור לגדל בה מפני קדושתה. אומנם מסוף ד"ה אפשר לדייק שהאיסור תלוי בישוב ישראל, דלמה מותר לגדל בחו"ל מפני שלא חוששים שם לישוב אך אם היה בחו"ל ישוב משמע שגם שם היה אסור לגדל.

<sup>2</sup> רש"י כותב כאן שמעבירן לרעות בשדה אחר (וכן בבבא מציעא ה:): ולא כותב כפירושו אצלנו שהבהמה נכנסת בעצמה מפני שכן היו רוב הרועים עושים ורש"י אצלנו רק מחדש שאפ' אם רק לא מנע מהבהמה להיכנס - פסול.

## א.

נל"ד לתרץ את דברי רש"י שלעולם כל האיסור תלוי אם יש רוב ישראל והחשש שיזיקו שדות אחרים ולא שמא יזיקו את א"י כמוכח מדברי הגמרא (בבא קמא פ). שרב עשה בבל כא"י שאסור לגדל אף בה בהמה דקה כי יש בה ישוב ישראל קבוע והרוב שם יהודים. יש ליישב את תחילת דברי רש"י שאומר משום ישוב א"י שכוונתו שיש ישוב בא"י וע"כ יש רוב יהודי בארץ כי בזמן המשנה סתם שדה שם היא של ישראל כהמשך דבריו. ולכן כתוב במשנה "אין מגדלין בהמה דקה בא"י" אע"פ שהדין תלוי אם במקום יש רוב. עוד יש ליישב מדוע רש"י מסביר שמותר בסוריא מפני שכיבוש יחידי אינו כיבוש? י"ל שאם הכיבוש היה נחשב כיבוש אז היינו מחשיבים את סוריא כחלק מא"י (אע"פ שאינה צמודה אליה) ואע"פ שאין בסוריא רוב ישראל בשכלול של סוריא עם שאר א"י יחד היה יוצא שיש רוב ישראל והיינו אוסרים גם בסוריא לגדל. א"נ אם סוריא הייתה קדושה בקדושת א"י היינו חוששים שהרוב שיש שם הוא קבוע כי עמ"י רוצה ליישב מקומות קדושים, אך מפני שאינה קדושה ישראל ששם מתיישבים באופן זמני ולא קבוע ולכן אין לגזור שם איסור בהמה דקה שאין גוזרים לדבר שאינו קבוע.

וכן סובר הרמב"ם (נזקי ממון ה, ח) שעשו בבל כא"י מפני שרוב השדות שם של ישראל. וכן כותבים הטור והשו"ע (נזקי ממון ט, א) אסור לגדל בהמה דקה מפני שמזיקה שדות אחרים. מוסיף הטור שכיום שאין רוב ישראל בבבל מותר לרעות בבבל. ומוסיף השו"ע שכיום שאין רוב ישראל בא"י מותר לרעות בהמה דקה בא"י.

## ב.

המנחת יהודה מסביר את רש"י ששיטתו היא שאסור לגדל בהמה דקה מפני שהיא מזיקה ליישוב היהודי ואנו רוצים שהיישוב היהודי ישגשג ויפרח ולכן אסור לגדל בהמה דקה בא"י מפני ששם יש את היישוב היהודי. אך בסוריא מותר אע"פ שהרוב שם גם יהודי, מפני שנצטוו ישראל לשבת בא"י ויסוד התקנה הוא רק איפה שעיקר היישוב היהודי ואין עיקר היישוב אף בסוריא כי אין שמיה כיבוש לכן המשנה גזרה רק בא"י. אומנם לא מדין קדושת הארץ אלא מדאגה ליישוב היהודי שיהיה מקום מתוקן. ע"כ אחר החורבן שגלו ישראל, בבל הפכה להיות לעיקר מקום ישראל לכן גזרו שם איסור בהמה דקה. ואפשר להסביר את הטור והשו"ע כשיטתו שסברתם שהואיל דהאידנא אין ישוב ישראל בשום מקום אלא מפוזרים על פני תבל אין דין בהמה דקה נוהג בבבל (טור) ולא בא"י (שו"ע).

## ג.

הכפתור ופרח (חלק א', פרק י') מסביר שאיסור גידול בהמה דקה הוא מפני קדושת א"י וע"כ גם כשאין הארץ בידינו אסור להפסידה ונצטווינו לישיבה כל הימים. הכפתור ופרח מסביר את דברי רש"י כשיטתו ולפי גרסת הכפתור ופרח רש"י כתב וכל שדות א"י דישאל הן (פאת השלחן סי' א', בית ישראל ס"ק מ"ז). דברי רש"י שסורא לא שמיה כיבוש מסתדרים היטב עם דברי הכ"פ וכן המשך דברי רש"י שסורא כחול ואין חוששים ליישוב הכוונה אין חוששים לעניין שיגרום נזק ציבורי ויהרוס את אזור מחייתם של ישראל. ומה שעשו בבל כא"י אין זה אלא החמרה ולימוד מא"י שלא להרוס מקום של תורה.

## ד.

הקובץ שיעורים (אות פז) מסביר שלפי רש"י יש כאן שני דינים, אחד שאסור לגדל בהמה שתזיק לאחרים ולכן

כל מקום שרוב השדות של ישראל אסור לגדל בהמה דקה, ועוד דין שאסור להזיק את א"י אע"פ אם השדה אינה של ישראל וע"כ רש"י אומר שסוריא לא שמייה כיבוש כי אם היה שמייה כיבוש היה אסור להזיק שם אע"פ שאין שם ישראל.

תפארת ישראל בפירושו למשנה על אין מגדלין בהמה דקה בא"י (בבא קמא ז, יז) מפרש משום ישוב א"י ועל כן אסור לו לאדם לגדל אפילו בתוך ביתו מפני שמפסידה את הזרעים שלו. סברה זאת מתאימה לכפתור ופרח שלשיטתו מדוע שיהיה הבדל בין היוזק שדותריו לשדות אחרים אם האיסור הוא להזיק את א"י, כמו שמצינו שאסור ליהודי למכור קרקע בא"י לגוי אע"פ שזה קרקע שלו.

סברה זאת מתאימה אף למנחת יהודה שאסור להזיק את הישוב היהודי בשביל שהישוב יהיה מתוקן ע"כ אם הוא מזיק עצמו הוא פוגע בישוב היהודי.

התפארת ישראל מסיים שהאידנא שאין מצויות שדות ישראל בא"י אין לחשוש לגידול בהמה דקה בא"י דבריו אלו ודאי רק לשיטת המנחת יהודה.

### סיכום ביניים:

לסיכום, 4 טעמים מדוע אסור לגדל בהמה דקה:

1. משום היוזק שדות אחרים. דין זה אינו קשור לא"י אלא קיים בכל מקום שיש בו רוב ישראל (רמב"ם).
2. משום היוזק ישוב ישראל. דין זה נוהג היכן שקיים עיקר ישוב ישראל, בזמן המשנה בארץ ישראל, בזמן הגמרא בבבל ובזמן הטור והשו"ע בשום מקום (מנחת יהודה).
3. משום קדושת א"י. דין זה נוהג אף כשאין ישראל שולטים על אדמתם (כפתור ופרח).
4. משום היוזק לשדה ישראל או לקרקע שבא"י. דין זה נוהג בא"י תמיד ובכל מקום כאשר יש רוב ישראל (קובץ שיעורים).

### ביטול דין בהמה דקה

השו"ע כתב שהאידנא הואיל ולא מצוי שיהיה לישראל בא"י שדות נראה דשרי לגדל בהמה דקה בא"י. נשאלת השאלה איך אפשר לבטל תקנת חכמים שכתובה במשנה, הרי אין ב"ד מבטל דברי ב"ד חברו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמניין. וכתב הרא"ש (ביצה ה:): שכל דבר שנגזר מתקנת חכמים וידוע מאיזה טעם נאסר ובטל הטעם אפ"ה אינה בטלה עד שימנו עליה חכמים ויבטלוה. (הערה: בשו"ת הרא"ש (ב, ח) מובא להיפך שאם הטעם ידוע לכל בטל הטעם בטלה התקנה ולפיו לא קשה על השו"ע).

ראיתי במנחת אשר (ח"ג ס"א) שמביא בשם שו"ת תורת חסד (או"ח ס"ז) שכאשר גזרו באופן מוחלט וגורף וגזרו הא אטו הא, ולכן אף אם בטל הטעם הגזירה קיימת. אך אם כשגזרו הוציאו מכלל הגזירה כל עניין ואופן שאין בו טעם הגזירה, בזה אין צריך מניין אחר להתירו. ע"כ באיסור בהמה דקה אין צריך מניין אחר להתירו, מפני שבמשנה עצמה הוציאו את המדברות שבארץ מפני ששם אין את טעם הגזירה שתזיק.

### איסור בהמה דקה כיום

בימינו, הטעם לאסור בהמה דקה בא"י חזר מפני שחזרנו ב"ה לארצנו. עם חזרת הטעם, האם חזרה אף התקנה? לפי הרב צבי פסח פרנק (הערות הר צבי לטור חו"מ) מותר לגדל בהמה דקה בא"י, מפני שהכלל הוא שכל גזירה שנתבטלה בתקופה מסוימת אינה חוזרת למקומה בלא תקנה חדשה.

לפי הרב עובדיה (יב"א ח"ג חו"מ ס"ז) חזרה אף התקנה וכיום אסור לגדל בהמה דקה בא"י. מפני שדווקא דבר שנאסר במניין צריך מניין אחר להתירו, אך במקרה שהתירו דבר שבמניין ורוצים להחזירו אין צריך מניין אחר. הרב ישראלי (עמוד הימיני ס"ב) מסכים עם הרב צבי פסח פרנק שמותר לגדל, אומנם הוא מקשה על טעמו. מפני שלסברתו השו"ע לא ביטל את תקנת המשנה, אלא המשנה חילקה בין מקום שיש בו שדות ישראל (סתם א"י) לבין מקום שאין בו שדות ישראל (מדברות שבא"י), ועל כן כל מקום שהיה מדבר בזמן המשנה והפך למקום ישוב האיסור חל בו. ולהיפך, אם היה מקום ישוב והפך למדבר מעתה יהיה מותר לגדל בו בהמה דקה. על כן, בזמן השו"ע שכל א"י הפכה למקום שלא מצוי בו שדות ישראל מותר לגדל בכלה בהמה דקה על פי המשנה. ע"פ סברה זו, בימינו ההגדרה של הארץ היא מקום ישוב ולכן אסור לגדל בה בהמה דקה. לתוספת ביאור, א"י השתנה דינה מפני שהשתנה הגדרתה ולא מפני שנשתנה התקנה אלא תקנת המשנה עמדה כל ההיסטוריה בשרירותה, אך היה זמנים שלא היה לה מקום לחול עליו.

סברתו של הרב ישראלי להתיר גידול בהמה דקה הוא שכל איסור הגידול היה מפני היזק ממון לשדות אחרים, אך כיום כולם רוצים שיהיה מותר לרעות בהמה דקה, ע"כ אותם בעלי השדות מוחלים ומוותרים על תקנה זו. מותר להם לוותר מפני שכל התקנה לא הייתה תקנת חכמים מוחלטת אלא תקנה לטובת הכלל, שעליה מי שנתקנה לטובתו יכול לוותר עליה. היום מסביב לשדות ולבהמות יש גדרות סגורים שלא מצוי שייאכלו מהשדות. ובנוסף היישוב כולו מפיק תועלת מגידול בהמות דקות, וכן הבהמות מפרנסות חלק חשוב מהיישוב, לכן ודאי שיש מוסכמה כללית שלא להקפיד על תקנה זו. בדומה לעמוד הימיני כותב הציץ אליעזר (ז, כד, ג) שמי שקיבל היום קרקע נכנס אליה ע"ד זה שמותר לו ולכל שכניו לגדל בהמה דקה והם מחלו זל"ז בלבב שלם. מוסיף הפניני הלכה (כשרות א, י"ג, ט"ז) שכיום יש משטרה שאוכפת את החוק באופן שיגן על השדות מפני הבהמות. הפניני הלכה מכריע שמותר מפני שספק בדברי חכמים הלכה כמקלים. ומוסיף על דבריו שאף ראוי להקל בזה מפני שע"י רעיית הבהמות על מרעה רחב מתקיים מצוות יישוב הארץ וכיוון שיסוד התקנה משום יישוב הארץ כאשר הדבר מועיל ליישוב הארץ יש בגידולן כיום מצווה.

## סיכום

השו"ע התיר את תקנת המשנה אע"פ שאין בית דין מבטל דברי ב"ד חברו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמניין. יש שיטה שאם הטעם ידוע והוא בטל אז אפשר לבטל התקנה לשיטה זו לא קשה על השו"ע אך לפי השיטה שהגזירה קיימת אף כאשר בטל הטעם קשה. ענינו על כך שהכלל הוא שאם ניתן חילוק בתקנה שרק כאשר הטעם שייך במקרה תיקנו בו, אזי כאשר בטל הטעם בטלה התקנה.

לפי העמוד הימיני המובא להלן השו"ע לא ביטל התקנה אלא סבר שאינה שייכת עוד בא"י.

בימינו, לפי הרב עובדיה אסור לגדל בהמה דקה הואיל והטעם לאסור חזר.

כנגדו טוענים שמותר לגדל מכמה סיבות:

א. הגזירה התבטלה ואין להחזירה בלי תקנה חדשה (הרב פרנק).

ב. מוסכמה כללית לוותר על תקנה זו (עמוד הימיני, ציץ אליעזר).

ג. אין חשש שהבהמות יזיקו כי יש משטרה (פניני הלכה).